

„Co je to psychologie?“

Přednáška č. 1 z předmětu
Úvod do psychologie

Vyučující

PhDr. Josef Lukas

Kontakt: mail@jlukas.cz

Konzultační hodiny: po e-mailové domluvě

Některé podklady k semináři (včetně ppt. prezentací) budou v ISu, v sekci *Studijní materiály* – složka *LUKAS*.

Odkaz:

https://is.muni.cz/auth/dok/rfmgr.pl?fakulta=1441;obdobi=4484;kod=SC4KC_UPS;info=1;furl=%2F1441%2Fjaro2009%2FSC4KC_UPS%2F

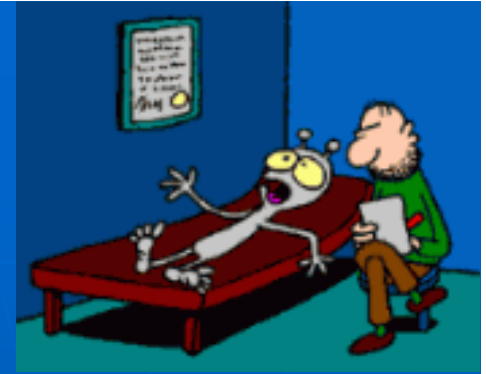
Předmět psychologie

- Zkoumání psychických jevů

Psychologie jako

- věda o duši
- věda o subjektivní zkušenosti
- věda o chování (*behaviorismus*)
- věda o prožívání a chování

Definice psychologie

Není snadné *(nebo dokonce možné)* podat jednoduchou definici – existuje mnoho odlišných chápání psychologie *(ať již odborných nebo laických)*.

Psychologie – systematické studium lidského chování a prožívání (vnitřních duševních procesů), které není vztaženo pouze k jednotlivci, ale k člověku jako takovému (sociální aspekt).

Různá dělení psychologie 1

Psychologické vědy: *základní X speciální*
teoretické X empirické

Základní psychologické vědy:

- obecná psychologie (základní mechanismy psychiky)
- vývojová psychologie (změny psychiky v čase)
- psychologie osobnosti
- sociální psychologie
- psychopatologie (zkoumání „nemocné“ psychiky)
- *(dějiny psychologie)*

Různá dělení psychologie 2

Aplikované psychologické vědy:

- klinická psychologie (psychoterapie)
- poradenská psychologie
- **pedagogická psychologie**
- forenzní (soudní) psychologie
- psychologie organizací
- psychologie reklamy
- psychologie sportu
- politická psychologie
- **interkulturní psychologie**

••• ••• •••

Různá dělení psychologie 3

Speciální psychologické vědy:

- psychofarmakologie (vliv chemických látek na psychiku)
- psycholingvistika (vztah mezi myšlením a řečí)
- zoopsychologie
- psychometrie (konstrukce testů, např. test IQ)

••• ••• •••

Z toho vyplývá, že psychologicky se lze zabývat téměř čímkoliv 😊

Tři „světy“ člověka

Homo sum et inter homines vivo

(Augustinus, Dopisy, 78,8)

- Psychologie – „nová“ věda s dlouhou tradicí (filosofie)
- Jedinec se nachází ve třech nedělitelných světech (oblastech): biologickém, psychickém a sociálním.
- Vzájemné ovlivňování, střetávání se protikladů...
- Jednotnost a provázanost tří „světů“ (tzv. **biopsychosociální model**)

Příroda X kultura

Otázky:

Je psychika člověka ovlivněna více jeho biologickou podstatou nebo prostředím, ve kterém žije?

Jsou naše vlastnosti vrozené nebo získané?

Dědičnost – naše podoba (tělesná) je zděděna po rodičích (je to tak i s psychikou?)

Vliv společnosti – naše chování je dáno tím, kde vyrůstáme (platí to vždy?)

Biopsychosociální model – v různé míře působí vše zmiňované

Metody zkoumání v psychologii

Experiment – většinou uměle vytvořené podmínky

Pozorování – jiných i sebe (*introspekce*)

– krátkodobé, dlouhodobé
(*longitudinální*)

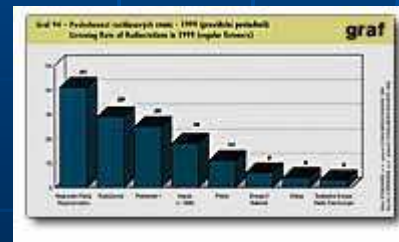
Rozhovor – strukturovaný, polostrukturovaný,
volný – různá míra „připravenosti“

Anketa

Dotazník

Obsahová analýza

Kazuistika

ADISAN
Anketa dotazníková
Dotazník pro výzkum v oblasti psychologie
Psychology Research Questionnaire

Osobní údaje (Personal Data)	Dotazník (Questionnaire)	Průběh (Progress)
Jméno (Name)	1. Úvodní část (Introduction)	
Příjmení (Surname)	2. Hlavní část (Main part)	
Adresa (Address)	3. Závěrečná část (Concluding part)	
Telefon (Phone)	4. Příloha (Attachment)	
E-mail (E-mail)	5. Příloha (Attachment)	
Titul (Title)	6. Příloha (Attachment)	
Profese (Profession)	7. Příloha (Attachment)	
Stav (Status)	8. Příloha (Attachment)	
Číslo (Number)	9. Příloha (Attachment)	
Podpis (Signature)	10. Příloha (Attachment)	

Obecné dělení: kvantitativní X kvalitativní metody

Vědomí a vnímání

Vědomí – užší a širší pojetí

vědomí x bezvědomí [bdělé prožívání]

vědomí x nevědomí [znalost souvislostí]

! Důležité slovo: kognitivní – poznávací

Ve vědomém (bdělém) stavu probíhají kognitivní procesy (vnímání, čítí, paměť, pozornost, myšlení...).

Čítí x vnímání – naše „čidla“ (zrak, sluch, hmat...) nám umožňují *kontakt* s předměty okolního světa.

Vnímání těchto předmětů je pak ovlivněno i naší myslí, našimi *znalostmi* o daném předmětu!

Vnímání – zákonitosti

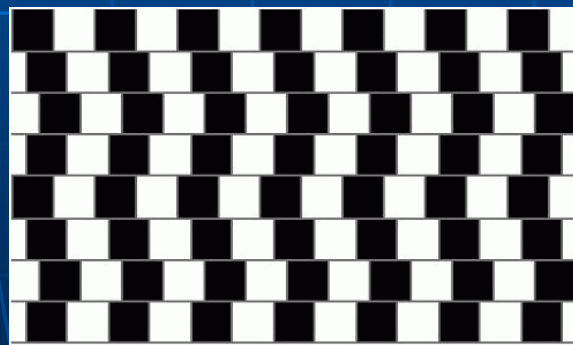
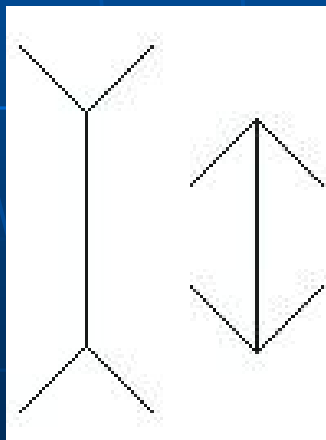
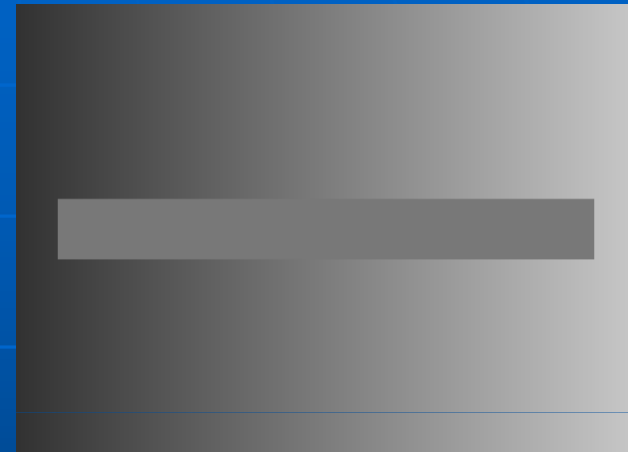
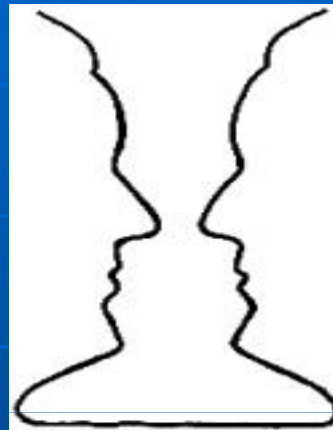
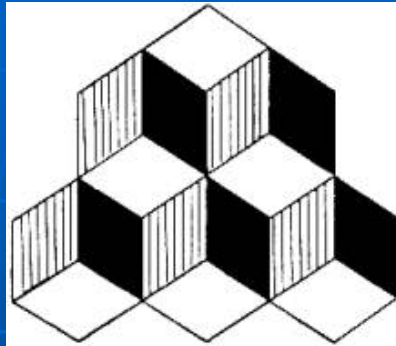
Principy (Gestalt psychologie):

- figury a pozadí
- blízkosti
- podobnosti
- uzavřenosti a dobrého tvaru
- symetrie
- konstantnosti

Vše vedeno tendencí zjednodušovat si vnímání okolí.

viz. např. Vágnerová, 2005

Nedostatky ve vnímání (smyslové klamy)

Jevy spojené s vnímáním (příklady)

Tělesné schéma – nevnímáme jen okolí, ale i sami sebe, vývoj schématu, poruchy

Synestézie – na vnímání podnětu se podílí jiný receptor, než ten předpokládaný (barevné slyšení, zvukové vidění...)

Automatizace vnímání – Stroopův pokus

MODRÝ

ČERVENÝ

MODRÝ

ČERVENÝ

Paměť a pozornost

Paměť – komplex vlastností a dějů, které se podílejí na (1) vštěpování, (2) uchovávání a (3) vybavování informací

Užší a širší pojetí paměti („v hlavě“ máme i to, co si nemůžeme vědomě vybavit, co si „nepamatujeme“)

Podobně *krátkodobá a dlouhodobá paměť.*

Pozornost – nutná proto abychom si něco zapamatovali!

Spontánní a úmyslná (aktivní) pozornost – učení!

Pozornost je selektivní – vybíráme si z množství podnětů, které na nás působí (COCTAIL PARTY)

Myšlení a myšlenkové operace

Myšlení – poznávání skrytých vlastností a vztahů, které překračují bezprostředně dané a přítomné.

– může být chápáno jako *řešení problémů*

Typy: **produktivní** – řešení problémů novým způsobem, hledání nových cest (tvořivost)

reproduktivní – využívání již známého

Důležité myšlenkové operace (Piaget):

- **asimilace** – užití dřívějších návyků a postupů u nových předmětů a jevů (*včlenění do stávajících schémat*)
- **akomodace** – změna schématu, jeho nahrazení vhodnějším (*přizpůsobení se novému předmětu či jevu*)
- **evilibrace** – vyvážené užívání obou strategií

Myšlení

Myšlení – poznávání skrytých vlastností a vztahů, které překračují bezprostředně dané a přítomné.

– může být chápáno jako *řešení problémů*

Typy: **produktivní** – řešení problémů novým způsobem, hledání nových cest (tvořivost)

reproduktivní – využívání již známého

Důležité myšlenkové operace (Piaget):

- **asimilace** – užití dřívějších návyků a postupů u nových předmětů a jevů (*včlenění do stávajících schémat*)
- **akomodace** – změna schématu, jeho nahrazení vhodnějším (*přizpůsobení se novému předmětu či jevu*)
- **evilibrace** – vyvážené užívání obou strategií

Myšlenkové operace

Analýza – celek členěn v mysli na části

Syntéza – spojování částí do vyššího celku

Indukce – od konkrétního k obecnému (z pozorování jednotlivostí se postupně vyvozuje teorie, obecnější poznatky)

Dedukce – od obecného ke konkrétnímu (teoretické poznatky aplikovány na konkrétní situace a jevy)

Abstrakce – vyčlenění podstatných znaků „předmětu“
(vznik pojmu) = (\pm) zobecnění

Emoce

Úloha emocí – adaptační mechanismus, indikátor významnosti podnětů pro jedince.

Emoce (city)

- zážitkové obsahy (hněv, soucit, láska, strach...) spojené u člověka s prožíváním různých situací v životě;
- fyziologické reakce (vnitřní – spojené s aktivací organismu);
- vnější projevy (mimika, pantomimika, „řeč těla“, projevy v chování).

Emoce - charakteristiky

Emoce jsou většinou spontánní, více či méně skrývané. U citů a emocí nelze jednoduše „přestat“ jako např. u myšlení nebo vnímání.

Pozitivní x negativní emoce

... ale existují i ambivalentní emoce

Intencionalita – (téměř) vždy vztaženy k něčemu, někomu

Polarita (protikladnost) emocí – láska/nenávist; strach/odvaha;

Síla (intenzita) emocí – výrazné emoce spojeny i s tělesnými projevy (afekt) + trvání emocí

Spojení emocí se zdravím (tělesnou pohodou) člověka – napětí, strach apod. mohou vést k onemocnění organismu (*psychosomatické choroby*).

Vztahy emocí a jiných procesů

Obecně: emoce mají vliv na většinu ostatních psychických procesů. Např. veškeré postoje a názory mají kognitivní, emocionální a behaviorální složku

Emoce a vnímání ...

Emoce a pozornost ...

Emoce a myšlení (jakožto řešení problémů) – „naladění“ člověka ovlivňuje způsoby řešení problémů, obecně uvažování o světě

Emoce a chování ...

Emoce a učení – emocionální aspekt ovlivňuje proces učení; pozitivní i negativní zpevnující vliv